

УДК 37.013

Калініченко Л.В.,

старший викладач кафедри професійної педагогіки та соціально гуманітарних наук

Мельниченко Т.Є.,

старший викладач кафедри професійної педагогіки та соціально гуманітарних наук

Маклякова В.Є.,

викладач кафедри професійної педагогіки та соціально гуманітарних наук

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ «ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА РЕФЕРУВАННЯ» ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИШІВ

Стаття розглядає деякі методичні аспекти навчання реферування іноземних студентів технічних вишів.

Метою статті є визначення місця спецкурсу з реферування в навчальній програмі іноземних студентів та уточнення критеріїв відбору матеріалу.

В якості основної одиниці змістового наповнення посібника визначено професійно-орієнтований науковий текст.

Ключові слова: *навчання реферування, умови немовного вишу, оволодіння мовою спеціальності, вузькопрофільний навчальний посібник, професійно-орієнтований науковий текст.*

Постановка проблеми. Формування умінь та навичок читання науково-технічної літератури, її адекватне сприйняття, пошук необхідної інформації, тобто формування умінь та навичок обробки інформації з метою її якісного використання для вирішення завдань, пов'язаних з майбутньою професією, є основною метою навчання іноземних студентів нелінгвістичних вишів. Це уміння вирішувати в повному обсязі засобами нерідної мови комунікативні завдання, що виникають як в ситуаціях навчально-професійної сфери (на лекціях, семінарах, практичних заняттях), так і в ситуаціях навчально-інформаційної сфери діяльності (під час підготовки курсових, дипломних проектів, наукових статей, доповідей тощо). В основі такої роботи лежить аналітико-синтетична обробка первинного джерела інформації з виходом у продукування певного жанру вторинного тексту. У нелінгвістичних вишах в якості вторинних текстів доречно використовувати такі види переказу змісту наукового тексту: реферат, анотація, рецензія, в основі яких лежить техніка реферування.

Сьогодні навчання іноземних студентів учбового реферування є обов'язковою складовою навчально-професійної та навчально-наукової діяльності іноземців у технічних вишах. Окрім того, подання організованої самостійної роботи у формі реферування професійно-орієнтованих текстів позиціонується як одна з ефективних форм контролю досягнень запланованого результату.

У сучасному динамічному світі технічних та технологічних інновацій швидкий доступ до інформації для фахівця технічного профілю є запорукою його успішної професійної діяльності. Різноманітні інформаційні системи, що акумулюють та систематизують інформацію, забезпечують доступ до неї завдяки використанню вторинних текстів – анотацій та рефератів. І від того, наскільки майбутній фахівець уміє працювати з такими вторинними джерелами інформації, залежить його здатність швидко орієнтуватися в інформаційному потоці, можливість оперативного пошуку та добору необхідних джерел інформації професійної спрямованості. Тобто вторинні тексти, що є результатом змістової компресії (

реферат та анотація), виступають в якості засобів інформаційної комунікації, обміну науковою інформацією на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що проблеми навчання реферування іноземних студентів є об'єктом досліджень багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Автори численних публікацій по-різному визначають поняття «реферат», «анотація», «реферування», «анотування», дають різні класифікації їхніх типів (Цапаєва Ю. А., Маркушевська Л. П., Ковальчук Т. І. та ін.), аналізують програмні вимоги щодо навчання іноземних студентів реферування (Ротова Н. В., Черновалюк І. В.), розглядають різні підходи до навчання реферування (Алещанова Н. А., Прозорова Н. Т., Фролова Н. А.).

Але варто зазначити, що ця форма роботи з іноземними студентами немовних вишів поки що недостатньо розроблена в методичному плані, а практика показує, що студенти не володіють навичками самостійного реферування наукового тексту. Необхідна конкретизація техніки реферування первинного тексту наукової сфери на основі вивчення особливостей наукового тексту; розробка відповідних завдань і тренувальних вправ для сформування умінь і навичок виконання змістової, лексичної, синтаксичної компресії тексту. Потребує уточнення критеріїв відбору текстового матеріалу з врахуванням специфіки немовного вишу [2, с. 138].

І саме з метою оптимізації та пошуку ефективних шляхів навчання мови спеціальності й реферування як одному з найважливіших видів навчальної й науково-дослідницької діяльності іноземних студентів пропонується розробити й ввести в початковий процес спецкурс «Теорія й практика реферування та анотування для іноземних студентів і аспірантів» [4, с. 229].

Мета статті. Аналіз численних спроб методичного забезпечення такого спецкурсу дозволяє виявити актуальні проблеми, що потребують уваги та обговорення.

Це питання щодо:

- 1) Вибору засобу навчання.
- 2) Визначення місця спецкурсу в навчальній програмі іноземних студентів нелінгвістичних вишів.
- 3) Критеріїв відбору текстового матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними методичними засобами забезпечення процесу навчання у вищому навчальному закладі сьогодні є навчально-методичні комплекси, ядром яких є підручник (навчальне видання, яке послідовно подає зміст навчальної дисципліни, відповідає навчальній програмі й офіційно затверджене в якості основного засобу навчання). В якості додаткових засобів навчання використовують різноманітні навчальні посібники (навчальне видання, що доповнює або частково замінює підручник).

В процесі навчання реферування доцільним є використання навчального посібника як доповнення до основного навчального курсу.

Оволодіння навичками й умінями реферування в нелінгвістичному виші визначається як вища форма володіння нерідною мовою, яка повинна завершати весь процес навчання. А отже, цілком логічним буде введення спецкурсу з навчання реферування на завершальному етапі навчання, що й підтверджує аналіз відповідних навчальних посібників й методичних рекомендацій, як правило, адресованих іноземним студентам старших курсів та аспірантам. І оскільки змістовий аспект навчання цього етапу визначається профільною спрямованістю, найбільш оптимальною формою організації методичного забезпечення процесу навчання реферування повинен стати вузькопрофільний навчальний посібник, що враховує специфіку навчання, яка виявляє себе в змістовому наповненні практичних завдань і вправ, але в першу чергу – у відборі текстового матеріалу для аудиторної та самостійної роботи.

Критерій відбору навчальних текстів в якості первинних джерел інформації при створенні вузькопрофільних навчальних посібників з реферування потребує свого уточнення. Аналіз змістового плану існуючих посібників виявив, що в них домінують науково-популярні тексти відповідних галузевих видань. Тоді як програмні вимоги та задачі формування професійної комунікативної компетенції у випускників технічних вишів диктують необхідність використання не тільки науково-популярних текстів, а й власне-наукових, науково-довідкових та науково-технічних текстів широкого профілю [3, с. 54].

Компетентнісна й комунікативна спрямованість процесу навчання іноземних студентів немовного вишу передбачає в процесі відбору текстового матеріалу врахування таких факторів:

- дані комунікативної професіограми фахівця відповідного профілю щодо обсягу знань та вмінь, необхідних для успішного виконання професійної діяльності;
- залучення до співпраці фахівців профільних дисциплін з метою уточнення актуальної професійно значущої підручничкової інформації, визначення термінологічного мінімуму, точності інтерпретації невербальних засобів, що презентують, ілюструють або доповнюють вербально виражену інформацію наукового тексту, наведення прикладів типових комунікативних ситуацій для фахівців;
- результати анкетування іноземних студентів з метою виявлення найчастіше використовуваних джерел професійно-орієнтованої інформації;
- програмні вимоги до текстового матеріалу (змістова спрямованість, обсяг, інформаційна насиченість, ступінь лексичної та граматичної складності).

Комунікативна професіограма – це модель професійної діяльності, що передбачає перелік вимог до спеціаліста як учасника професійного спілкування [3, с. 24–25]. Під час уточнення змістового плану процесу навчання іноземних студентів нелінгвістичних вишів слід звернути увагу на:

- виробничі характеристики професії та її спеціальностей, тобто перелік обсягу знань та вмінь, необхідних для успішного виконання професійної діяльності з врахуванням стандартних професійно зумовлених комунікативних ситуацій і типових форм та жанрів мовлення, що їх обслуговують;
- характеристику умов роботи з особливим акцентом на тих, які зумовлюють специфічні особливості організації мовленнєвої діяльності в процесі професійно-орієнтованої комунікації.

Так, підготовка фахівців напрямку «Аеронавігація» професійної спрямованості «Обслуговування повітряного руху» щодо формування професійної комунікативної компетенції включає такі вимоги:

- володіння методологічними основами професійної діяльності (наявність знань, навичок та вмінь використання правових та процедурних документів, що регламентують діяльність Цивільної авіації);
- володіння галузевою термінологією та фразеологією радіообміну;
- володіння нормами літературної форми робочої мови;
- знання вимог до дикції фахівців управління повітряним рухом й особливостей опосередкованого професійно-значущого спілкування (використання технічних засобів у процесі комунікації «земля-повітря»);
- здатність до оперативного аналізу інформації, що швидко змінюється, уміння подати прийняте рішення у вигляді лаконічної й точної мовленнєвої форми нерідної мови.

Обсяг обов'язкових знань іноземних студентів визначається змістом спеціальних дисциплін, що вивчаються на завершальному етапі навчання. Для вищезазначених фахівців це: «Повітряне право», «Організація повітряного руху», «Управління повітряним рухом», «Повітряна навігація», «Методологічні основи професійної діяльності», «Метеорологічне забезпечення міжнародної аеронавігації», «Основи геофізичного забезпечення польотів», «Транспортна логістика», «Управління та конфліктологія», «Основи наукових досліджень».

Аналіз анкетування іноземних студентів IV і V курсів вищезазначеного напрямку підготовки з метою з'ясування основних джерел професійно-спрямованої наукової інформації виявив такий перелік:

- 1) Інформація підручників, посібників та лекційних курсів;
- 2) Ресурси мереж Інтернет для вивчення основних тенденцій розвитку авіаційної галузі, а також добору джерел під час підготовки доповідей, курсових і дипломних проектів;
- 3) Нормативно-правова документація, що регламентує діяльність Цивільної авіації;
- 4) Процедурні документи, що встановлюють стандарти виконання професійних обов'язків;
- 5) Звіти щодо розслідувань авіаційних пригод та передумов до них;
- 6) Галузеві фахові видання.

Інформація підручників, посібників, методичних рекомендацій, лекційних курсів виконує організуючу та систематизуючу функцію, від неї іноземні студенти відштовхуються, ведучи пошук чи добір відповідної конкретизуючої, доповнюючої або ілюструючої інформації в мережі Інтернет, в галузевих фахових виданнях, в нормативно-правових та процедурних документах.

Крім того, весь текстовий матеріал повинен пройти селекцію за такими критеріями: тексти повинні бути оригінальними, зрозумілими, зацікавлюючими, достатньо об'ємними (до 1000 слів), не перевантаженими схемами, графіками, формулами.

Висновки. Всі вищезазначені джерела можна віднести до категорії професійно-орієнтованого наукового тексту, оскільки вони мають всі його ознаки: зв'язаність, структурованість, цілісність, функціонально-змістовий тип організації мовлення й відповідна інформаційна спрямованість.

Таким чином, можемо визначити основну одиницю текстового матеріалу для посібника з реферування як професійно-орієнтований науковий текст, що є для іноземних студентів нелінгвістичного вишу джерелом забезпечення інформаційних потреб.

Формування умінь і навичок аналітико-синтетичної обробки інформації професійно-спрямованого наукового тексту є важливою формою навчання та запорукою успішного оволодіння мовою спеціальності іноземними студентами немовних вузів.

Список використаних джерел

1. Нагайцева Н. І. Програма з російської мови для студентів-іноземців основних факультетів вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації / Н. І. Нагайцева, Т. А. Снегурова, С. Н. Чернявська, М. Ю. Лухіна та ін. – Харків, 2004. – 60 с.
2. Прозорова Н. Т. Актуальные вопросы реферирования и аннотирования научно-технической литературы в неязыковом вузе. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов : Грамота 2015. №6, ч. II, С. 137–139.
3. Професійна педагогічна освіта : акме-синергетичний підхід: монографія / [за редакцією Дубанесюк]. – Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 389 с.
4. Черновалюк І. В. Реферування тексту в іноземній аудиторії. II Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. – №18. – 2012. – С. 227–230.

References

1. Nagaytseva, N. I. (2004). Programma po russkomu yazyiku dlya studentov-inostrantsev osnovnykh fakultetov vysshikh uchebnykh zavedeniy Ukrainyi III-IV urovney akkreditatsii [Programme in the Russian language for foreign students of main faculties of higher educational establishments of Ukraine of III and IV levels of accreditation]. Harkov, 60. [in Ukrainian].
2. Prozorova, N. T. (2015). Aktualnyie voprosyi referirovaniya i annotirovaniya nauchno-tehnicheskoy literatury v neyazykovom vuze [Urgent issues of abstracting and making annotations of scientific and technical literature in non-linguistic higher educational establishment].

Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki. Tambov: Gramota, 6, ch.II, S. 137–139. [in Russian].

3. ProfesIyna pedagogIchna osvIta: akme-sinergetichniy pidhid [Professional pedagogical education: acme and synergetic approach]. MonografIya. Zhitomir: Vidavnistvo ZhDU Im. I. Franka, 2011. 389 s. [in Ukrainian].

4. Chernovalyuk, I. V. (2012). Referirovanie teksta v inostrannoy auditorii. II Mova. Naukovo-teoretichniy chasopis z movoznavstva [Abstracting text in foreign speaking audience: II Language: Scientific and theoretic journal in Linguistics], 18, 227–230. [in Ukrainian].

Kalinichenko L.V., Senior Teacher of the Department of Professional Pedagogic and Social Humanitarian Sciences Kirovohrad Flight Academy of the National Aviation University

Melnichenko T.Ye., Senior Teacher of the Department of Professional Pedagogic and Social Humanitarian Sciences Kirovohrad Flight Academy of the National Aviation University

Makliakova V.Ye., Senior Teacher of the Department of Professional Pedagogic and Social Humanitarian Sciences Kirovohrad Flight Academy of the National Aviation University

Problems of introduction of the special course «Theory and practice of referencing» for foreign students of non- linguistic institute of higher education.

Abstract

The authors of the article examine teaching foreign students of the non-linguistic higher educational establishment to do abstracting of as an obligatory component of training and professional, training and scientific activity. Different information systems that accumulate and systemize information provide fast access to it because of the use of secondary sources of information – annotations and abstracts that are actually used as means of information communication including the communication at the international level.

To increase the efficiency of teaching the language of specialty the authors offer to introduce special course “Theory and practice of making abstracts and annotations for foreign students and post-graduates” into the training process.

Introduction of such a course in the non-linguistic higher educational establishment intends to solve preliminary some particular relevant methodical items. Specifically, there is an item as for the choice of the method of teaching, the determination of the place of the special course in the syllabus and text choice criteria.

Taking into account communicative and competence approach to the teaching of foreign students allows determining the narrow type manual as the most efficient means of studying at the final stage of future technical specialists’ training.

To specify text choice criteria the communicative occupational profile of the technical specialists was produced, final stage foreign students’ questioning was held, syllabus requirements as for teaching final stage foreign students was analyzed. All these methos allowed determining professional scientific text as a basic text component for the manual in abstracting.

Key words: training to do abstracting and annotation, conditions of non-linguistic institute of higher education, narrow-purpose teaching manual, professional scientific text.

Стаття надійшла до редакції: 19.08.2017 р.